

Kompendium

Om å lære gjennom tekstskaping og gjennom å gi og få respons

Oddbjørn Johansen
Ellen Saur

Høgskolen i Nord-Trøndelag
Kompendium

Steinkjer 2006

Om å lære gjennom tekstskaping og gjennom å gi og få respons

**Oddbjørn Johansen
Ellen Saur**

Høgskolen i Nord-Trøndelag
Kompendium
Avdeling for helsefag
ISBN 82-7456-486-3
Steinkjer 2006

Kjære postbud, kan du ikke
komme med et lite brev
til meg i dag? Det er så lenge siden,
og de siste jeg fikk av deg (i fjor)
var så tunge og inneholdt så
mye rart - murstein og rottefeller
og blyantspissere, jeg fikk brev med hodekål
og lysestaker og eplegrøt i. Kan du ikke
komme med et lite tynt brev hvor det bare står
at noen tenker på meg?

Arild Nyquist

<i>Innledning</i>	2
DEL 1 Å SKAPE TEKST, DET ER Å LÆRE	4
<i>Språk som kilde til læring</i>	4
<i>Ulike sjangrer</i>	6
<i>Å komme i gang med skriving</i>	15
<i>Å lese en tekst</i>	17
<i>Refleksjon</i>	18
<i>Kriterier</i>	19
DEL 2 OM Å GI OG FÅ RESPONS	21
<i>Eksempel på arbeidskrav</i>	21
<i>Eksempel på besvarelse</i>	22
<i>Eksempler på responser</i>	25
<i>Avslutning</i>	32
<i>Nyttig litteratur og nettsteder</i>	33
<i>Litteratur</i>	34

Innledning

Hvorfor lage et kompendium i skriving og responsgiving?

Din hverdag som student handler om å lære. Det gjør du på mange måter, gjennom å diskutere, lese, erfare, være ute i praksis og å skrive; eller på andre måter formidle kunnskap. Alt dette er viktige og sentrale arenaer for kunnskapsproduksjon. I dette kompendiet skal vi i første rekke konsentrere oss om to av disse formene; om å skrive og om å gi og bruke respons som aktivt hjelpemiddel i læringsprosessen.

Hva kan dette kompendiet bidra med?

I Del 1 av dette kompendiet forsøker vi å si litt generelt om skriving som prosess, om hvordan språk er en kilde til læring, hvilke krav du møter som student. Vi sier litt om ulike sjangrer man kan skrive i, og de ulike delene som kan inngå i arbeidet med et arbeidskrav slik som kriterier og respons. I Del 2 ser vi på en sammenhengende skriveprosess fra start til ferdig produkt med utgangspunkt i en reell oppgavetekst, en students besvarelse og eksempler på ulike måter å gi respons på.

Det er et krav i høyere utdanning om å kunne dokumentere det du gjør skriftlig, både egne kunnskaper og gjennomførte aktiviteter. Det å kunne bruke språket for å dokumentere kunnskap blir derfor sentralt. Men språk er også et viktig redskap for læring, og gjennom språket konstrueres også forståelse. Mange høgskoler anvender mappevurdering (portefølje) som lærings- vurderingsform. Dette er en form som i stor grad synliggjør både produktene studentene presterer og prosessen. I dette kompendiet vil vi konsentrere oss om to felt, om å skrive for å lære og om å gi respons som en måte å lære på.

I mange utdanninger blir mappevurdering brukt som en måte å organisere læringsprosessen på. Mappevurdering går ut på at studenten på ulike måter dokumenterer sin læringsprosess ved å gjennomføre ulike former for arbeidskrav. Arbeidskravene kan ha ulik utforming og kravene til dokumentasjon kan ha forskjellige karakterer. I dette kompendiet anvendes begrepet *tekst* med en utvidet forståelse, slik at begrepet ikke bare trenger å henseile på skrevet tekst, men at også muntlig fremstilling, bilder og andre produkter som kan "leses" som tekst. Men i hovedsak er det skrevet tekst som er referanserammen her. Teksten vi henseiler til vil i hovedsak være i form av arbeidskrav som innebærer skriftlig dokumentasjon, og hvor lesing, skriftlig formidling og responsgiving er sentrale elementer.

En tenkt læringsprosess kan synliggjøres på denne måten:

- 1) Studenten jobber med en oppgave
- 2) Studenten leverer fra seg en skisse eller et utkast til medstudent(er) eller lærer
- 3) Studenten får en respons, som er en tilbakemelding på utkastet hvor medstudent(er) eller lærer skal forsøke å gi hjelp videre i læringsprosessen
- 4) Studenten jobber videre med utkastet
- 5) Studenten leverer inn et produkt for vurdering, legger det i samlemappa eller tar en ny runde med respons

"Gud forby", skrev Olof Lagercrantz, da han ble bedt om å skrive en håndbok om kunsten å lese og skrive (Lagercrantz 2000). Som forfatter mente han at det å gi oppskrifter virker hemmende på den kreative skriveprosessen, og at det å skrive i stor grad er en individuelle prosess. Likevel skrev han en slik bok, men den omhandler i større grad livet som sådan, enn bare prosesser omkring det å produsere. For viktigst er det tross alt at den som skal skrive har noe å formidle, noe å kommunisere til andre. I skolesammenheng er det ikke alltid at den som skriver selv kan velge fritt hva det skal skrives om, tematikken er ofte valgt av andre. Likevel må den som skriver finne sin egen inngang til stoffet og gjøre egne valg innenfor de gitte rammene. Og noen ganger skriver man heller ikke for å i første rekke presentere noe for andre, men ganske enkelt for at det å skrive er en måte å lære på. Vi ønsker ikke å gi en oppskrift, men litt hjelp med på veien.

Dette kompendiet har sitt utspring i vernepleierutdanningen og de erfaringene vi har gjort derfra. Men i første rekke handler dette om skrijving og læring, uansett studietilhørighet. Vi tror og håper at både studenter og lærere kan bruke dette kompendiet som et redskap i tilrettelegging for læring.

DEL 1 Å SKAPE TEKST, DET ER Å LÆRE

Språk som kilde til læring

Når det å levere skriftlige studiekraav er en del av studiet, er det viktig å vite hva som forventes og kreves av deg som student, sånn at du svarer på det som blir spurt om. Men det er også viktig å vite når og hvordan du kan avvike fra rammene. Det å være kritisk både til eget og andres arbeid er en viktig del av utdanninga, men det er også viktig å være konstruktivt kritisk til skolen opplegg. Som lærere er det viktig at den måten man tilrettelegger studiet på, fremmer de intensjonene man har om læring, og dette sikres best gjennom dialog.

Russeren Lev Vygotsky, som har hatt stor innflytelse på vår forståelse av pedagogikk og psykologi, mener at vi lærer ved hjelp av redskaper. Og vårt viktigste redskap er språket, både tale og skrift. Vygotsky mener at tale virker klargjørende på tanken, og at gjennom å snakke om et tema skaper man en overgang mellom "kompakt og "konsentrert" indre tale og den skriftlege framstillingsmåten" (Hoel 2000:245-246). Men som Hoel også presiserer, mange studenter kan gjøre godt skriftlig arbeid selv om de er lite muntlige aktive. Det er likevel grunn til å tro at muntlig aktivitet omkring en tekst eller et tema også er en hjelp i forhold til skriftlig framstilling. Ikke minst for å prøve ut egne argumenter, og få innspill på andre måter å se en sak på, som man ikke har mulighet for å overskue alene. Det er også en god måte å sjekke ut om ens egen framstillingsmåte er klar og forståelig. Ofte tror vi at vår måte å forstå en sak på er den eneste, eller vi glemmer at selv det enkleste budskap må fortolkes og at vi tolker forskjellig fordi vi alle har ulike forkunnskap. En slik innsikt hjelper oss til å bli tydeligere i språkbruken, både muntlig og skriftlig. Men det er en innsikt vi kan glemme fort og trenger stadige påminninger om.

Å skrive er en god måte å lære på, og det å skrive er en prosess der du som skriver får en dialog først og fremst med deg selv, og dernest med den andre leseren. Dette er en dialog som kan lede frem mot gode refleksjoner. Men vi vet også at det er slik at den **måten vi skriver på styres av hvem som skal lese teksten**. Vi skriver for å kommunisere. Når vi kommuniserer retter vi oss automatisk inn mot det vi tror leseren forventer, eller de kunnskapene vi har om leseren. Når vi skriver dette kompendiet skriver vi med studentene i tankene, men også for å kommunisere med andre lærere. Formålet med dette kompendiet er at studenter og lærere skal få et redskap til å forhandle omkring hva som er meningen med

skrivning og responsarbeid, og hva som styrer den måten vi skriver på. Lagercrantz skriver at: "Når man skriver et brev er det lett. Da vet man hvem som lytter. Er det en som liker oss og forstår vår måte å være på, øker straks vår språklige spenstighet og hjertet slår i hver linje. Skriver vi derimot til en som er motvillig og kritisk, faller det aske over ordene" (Lagercrantz 2000:29). Som student oppleves nettopp dette med mottakeren som vanskelig. Vi har vel alle erfaringer med at vi må finne ut hva de enkelte lærerne "vil ha", og kjenner igjen vår frustrasjon over at lærere er forskjellige. Det er også noen ganger vanskelig å skrive for med-studenter fordi vi blir usikre på deres (og egne) kvalifikasjoner for å vurdere teksten i det hele tatt. Det krever også en viss trygghet på at mottakeren kan se på teksten i "beste mening", men likevel kunne gi oss gode tilbakemeldinger. Lagercrantz refererer til dikteren John Keats som engang skrev at det ikke finnes noe menneske i verden som ikke kan skjæres i stykker og dissekeres ved hjelp av sine svakheter. Slik er det med tekster også, alle har sine svakheter: "det er den indre impuls man må lytte til" (op.cit:49). Når det gjelder studenttekster er det i alle fall viktig at man som leser starter med å lete etter "den indre impuls", hva er det skriveren ønsker å formidle?

Læring er i stor grad dialog i ulike former. Man kan ha en indre dialog, en dialog med en tekst eller direkte med andre mennesker. Her har vi skrevet om at skrivning er viktig for å lære, det er selvfølgelig også lesning. Også lesing av andre studenters fagtekster. Å arbeide systematisk med å gi hverandre respons er å være sjenerøs. Den som gir fra seg en tekst er sjenerøs, og den som leser må være det. Å jobbe i responsgrupper medfører at man kommer nært hverandres læringsprosesser, og det å dele kunnskap blir en viktig del av læringen. Dette skal vi komme nærmere tilbake til.

Ulike sjangrer

For å kunne møte skolens forventninger må man vite noe om ulike sjangrer - en studentbesvarelse kan utformes på forskjellige måter. Det kan være en tradisjonell oppgave, det kan være et essay, en fortelling/narrativ, dikt. Det er forskjell på en skisse og et ferdig produkt, og noen ganger er en skisse nok, mens andre ganger forventes det at du skal komme fram til et gjennomarbeidet produkt som skal kunne leses av andre enn medstudenter og lærere. Noen ganger skriver du for deg selv og hvor det å lære gjennom å skrive er det viktigste. Noen ganger er det heller ikke slik at du skal legge fram arbeidet ditt skriftlig, men fremføre det muntlig for medstudenter og/eller andre, men det betyr også at fremlegget må ha en form som er hensiktsmessig. Film og rollespill er andre måter å forvalte tekst på.

Oppgaveteksten er sentral

De fleste studentoppgaver skrives på bakgrunn av en oppgavetekst. Her foregår det en kommunikasjon mellom det skriftlige og deg som mottaker. Hvor sterke føringer oppgaveteksten gir for hvordan oppgaven skal løses, varierer fra oppgave til oppgave. Det er du som leser som må tolke å lage deg en forestilling om hvordan denne oppgaven best kan besvares, og i hvilken form.

Noen ganger bestemmer skolen hvilken sjanger studentene skal skrive i. Man forventer en artikkel eller en tradisjonell studentoppgave med innledning, teori og drøfting, et essay eller studenten kan stå fritt til å velge sjanger ut fra det han eller hun synes er hensiktsmessig i forhold til det som skal formidles. Andre ganger igjen er det først og fremst å skrive for å lære som er fokuset, og hvor sjangeren ikke er bestemt, men studenten bare begynner å skrive for å utforske et tema.

Å komme i gang

Uansett hvilken sjanger du velger, må du komme i gang med arbeidet på en eller annen måte. Det er selvfølgelig lurt å lese litt om det temaet du skal arbeide med, men ofte er det også slik at du vet mye om temaet før du starter det systematiske arbeidet (ofte mer enn du tror, også). Da kan det å skrive tankekart og disponere stoffet på ulike måter være til hjelp. Skriv ned stikkord rundt det som er hovedtemaet ditt, og ofte er det slik at når du ser det på papiret eller pc'en eller mac'en din, så begynner det å løsne. Ut fra tankekartet eller disposisjonen kan du så begynne å lete deg fram i vrimmelen av informasjon. Andre måter å komme i gang på er å

snakke med andre, studenter, lærere eller noen du vet er interessert i temaet du skal ta fatt på. For noen er det best å starte med å lese seg opp på faglitteratur, før man begynner å skrive. Det er individuelt hvordan man starter, hovedsaken er at man kommer i gang uten å vente alt for lenge.

Utforskende tekst:

Noen ganger skriver man bare for sin egen del og for å utforske et tema. Det kan være tungt og/eller nytt teoretisk stoff som skal læres. Da kan det være nyttig å fri seg fra ytre formellekrav og bare sette seg ned med bøker, samle tekster, velge ut og gjengi tekster, bare med det formålet å lære gjennom å skrive. Å skrive på denne måten hjelper på konsentrasjonen, og gjennom å skrive noe av det man leser og den aktive prosessen med å velge ut relevante tekststykker, tvinger man seg selv til å jobbe aktivt med teksten og teorien.

En utforskende tekst kan også være til hjelp for å klargjøre egne holdninger og verdier. Noen ganger er det frigjørende å slippe formelle rammer å forholde seg til, og bare forholde seg til innholdet. Ofte kan slike utforskende tekster være et første steg i en prosess mot å skrive noe for andre.

Tradisjonell studentoppgave:

En tradisjonell studentoppgave kan man kalle den type besvarelser som inneholder

Innledning

(metode)

Teori

(Presentasjon av data/empiri)

Drøfting

Oppsummering/konklusjon

Dette er besvarelser som følger en type lineær, nærmest kronologisk logikk hvor man starter med begynnelsen og viser hvordan man kommer fram til økende kunnskap utover i besvarelsen. Mange bøker om oppgaveskriving støtter seg på en slik modell, f.eks. Olav Dallans bok *Metode og oppgaveskriving for studenter* som brukes av mange studenter.

Essay:

Å skrive et essay er å begynne med erfaringer fremfor teori for å utforske et tema: "Essayet er en sjanger, men ikke en fast definert form, slik tilfellet er med mange andre sjangere. Jeg

foretrekker å snakke om en essayistisk skrivemåte. Det er noe i måten å nærme seg emnet på som er særegent for essayet. Skrivningen står sentralt i essayet." (Beck-Karlsen 2003:18).

Å skrive et essay handler altså om å bruke skrivningen som en måte å få forståelse på. Beck-Karlsen stiller essayformen opp mot artikkelen på denne måten: "Essayet er vesensforskjellig fra artikkelen. Det skyldes flere ting, men først og fremst at den logiske strukturen er forskjellig. Artikkelen er systematisk på jakt etter definisjoner, svar og konklusjoner. Essayet er åpent og søkende, sanselig og reflekterende" (op.cit:17). Beck-Karlsen oppsummerer essayet slik: "Om sjangeren: Essayet er en sammensatt og personlig prosaform, der refleksjon over erfaring bærer teksten. Om skrivningen: Essayskriving er personlig bearbeidelse av erfaringer i den hensikt å forstå og å skape forståelse" (op.cit:19).

Artikkel:

En vitenskapelig artikkel er altså en systematisk fremstilling av definisjoner, svar og konklusjoner. Den er tungt belagt med teori og teoretiske referanser, og er gjerne meget kompakt i formen. De aller fleste tidsskrifter har egne retningslinjer om hvordan en artikkel skal skrives og hvordan det skal henvises til litteratur i teksten. Som regel finnes disse retningslinjene i et av omslagsarkene til tidsskriftet. Hvis dere skal skrive en artikkel er det må dere lese disse og følge de instruksjoner som blir gitt.

Litterære former; som dikt, sang, dramatiske tekster (film, rollespill etc):

Velger man denne typen fremstilling kan det være lurt å finne noe litteratur eller i alle fall tenke gjennom hva man ønsker å formidle og på hvilken måte man ønsker å formidle sitt budskap. Dersom det man lager skal fremføres må man vurdere hvordan man skal nå publikum, og hvilke virkemidler som virker hensiktsmessige.

Kronikk

"Kronikk er en større artikkel av opplysende eller resonnerende karakter, oftest på fast plass i en avis og skrevet av en som ikke er ansatt i avisen. Kronikker benyttes ofte av forskere til å bringe forskningsbasert kunnskap inn i den offentlige meningsutvekslingen."

(<http://pingvin.hib.no/webprosjekter/sokogskriv/norsk/basis/kildekritikk/1-1-1-sjangerdefinisjoner.html>: 12/10-2006) (hentet fra en hjemmeside hos Norges Handels-Høgskole, Universitetet i Bergen og Høgskolen i Bergen).

En kronikk er en meningsytring som løftes fram, ikke bare av forskere, men av noen som er spesielt engasjert og har kunnskap på et felt som de synes er viktig å formidle til andre.

Fremlegg (individuelt eller i gruppe):

Et muntlig fremlegg bygger oftest på grundig forarbeid. Det kan være ulike typer gruppearbeid som skal presenteres, eller det kan være et fremlegg om et tema du skal presentere for kullet eller andre. God planlegging er viktig. Skal du bruke tekniske hjelpemidler, må det klargjøres og prøves ut på forhånd. Skal du bruke manus, eller holder det med noen stikkord? Det kommer an på hvor sikker du føler deg i situasjonen og på det du skal legge frem. Er dere en gruppe som skal ha fremlegg er det viktig å legge regi på forhånd; hvem snakker når om hva?

Her er noen stikkord hentet fra Kjell Arne Larsen ved Høgskolen i Akershus som kan være til hjelp:

- Kjennskap til målgruppa
- Forberedelse er halve jobben
- Tenk progresjon
- Husk variasjon
- Nervøsitet
- Personlig stil
- Forstå hva du legger fram
- Tro på det du legger fram
- Beregn god tid på de ulike delene
- Generalprøve for en god venn
- Definer klare mål
- Fullstendig manus eller stikkord
- Disponer stoffet ut fra tilgjengelig tid
- Logisk oppbygging (eller gjennomtenkt dramaturgi (vår anmerkning).
- Kontroller nervøsitet
- Varier gestikulering og plassering
- Stemmevolum og tempo
- Blikkkontakt med forsamlingen
- Bruk av hjelpemidler
- Oversiktlige og lesbare transparenter
- Del ut kopier
- Takle spørsmål fra forsamlingen
- Bruk av humor?
- Vis entusiasme!
- Drikk mye vann - ikke alkohol!
- Møt opp i god tid!
- Avslutt i forhold til formålet for presentasjonen
- Be om positiv og korrektiv feedback
- Evaluer egen innsats og formuler nye mål

Logg¹

Å føre logg kan være et godt arbeidsredskap både i forhold til å finne problemstillinger til veiledning og i forbindelse med utarbeidelse av for eksempel praksisrapporten. Å skrive en logg inneholder mye mer enn rapportering av arbeidsoppgaver. Loggen skal og bør beskrive alle sider ved arbeidsprosessen. Loggen har mye til felles med opplevelsesnotat, men med logg eller dagbok knytter en det ikke til et bestemt arbeidsmål eller læringsmål, men til hele praksissituasjonen eller andre situasjoner man velger å skrive logg fra.

Det kan være viktig å strukturere loggen på en måte som sikrer at den blir et reelt arbeidsredskap. Loggen som studenten skriver skal med andre ord bidra til at erfaringer fra praksis blir satt i et system som gjør at en i større grad kan få tak i helhetsperspektivet i de ulike arbeidsoppgavene studenten deltar i. Å utvikle seg som helse- og sosialarbeider innebærer en økt kunnskap, fokus på egne tanker og handlinger som igjen fører til ”berøring” av studentens holdninger og følelser. Dette er elementer som inngår i læringsprosessen. Skal en logg være funksjonell bør en belyse alle disse elementene.

Et eksempel.

Knut er i 2.gangs praksis på en sykeheim. Et av læringsmålene til Knut er at han skal lære seg de viktigste daglige rutinene på avdelingen. I en uke skriver Knut et omstendelig logg notat om hva han har gjort og hvilke rutiner han har vært med på. Dagen før veiledningen setter Knut seg ned og går igjennom logg notatene og systematiserer dem. Han setter opp en oversikt over de rutinene han har deltatt i.

I veiledning

I veiledningen kan Knut presentere sin logg og den oppsummeringen han har gjort til sin veileder. Veilederen går igjennom loggen, sier noe om hvilke rutiner han har fått med eller ikke fått med. Videre bruker veilederen logg for å få Knut til å fortelle noe mer om sine opplevelser rundt de enkelte oppgavene eller hans syn på at de har slike rutiner. Veileder kan også gi Knut tilbakemelding på hans observasjonsevne.

Målsetting

Hensikten med praksislogg er å få studenten til å bli oppmerksom på hva han har deltatt i, hvilken nytte praksisperioden har hatt for han og hans utvikling av yrkesidentitet. Loggen kan

---

¹ Logg/dagbok er også behandlet av Sissel Tveiten: *Veiledning – mer en ord* Fagbokforlaget 1998

også være et nyttig hjelpemiddel for studenten for å oppdage mønster i praksisen eller hans handlingsmønster som det kan være nyttig å tenke over. Han kan bli oppmerksom på hvilken utvikling han har vært igjennom, og hvilke områder som han mer eller mindre bevisst viker unna.

Opplevelsesnotat/refleksjon

Opplevelsesnotat kan være et egnet hjelpemiddel for å bearbeide følelser, for eksempel i møte med praksis. Et opplevelsesnotat skiller seg vesentlig fra referatet med at studenten skal ta med både de faktiske hendelsene fra situasjonen og ikke minst egne følelser og reaksjoner rundt den aktuelle hendelsen.

Et eksempel:

Vidar er vernepleierstudent og er for første gang ute i praksis. Vidar er 28 år og tidligere lastebilsjåfør. I førstegangspraksis er han i en avlastningsbolig. I boligen er det en bruker som i perioder kan få kraftige epileptiske anfall. Vidar har aldri sett dette før nå i praksis og er svært usikker på hvordan han skal forholde seg til dette. Et av læringsmålene til Vidar under praksis er: Jeg ønsker å bli sikker i håndteringen av epileptiske anfall.

Veileder og Vidar blir enige om at her kan opplevelsesnotat fungere i forhold til veiledningssituasjonen rundt dette arbeidsmålet. Vidar skal gå sammen med brukeren og en annen fast ansatt de neste 14 dagene. Når brukeren får et epileptisk anfall skal Vidar i etterkant skrive ned hvordan han opplevde situasjonen, hva han gjorde, hva han følte, tenkte, sanset og registrerte i den aktuelle situasjonen.

I veiledning:

I veiledningen leser Vidar opp opplevelsesnotatene for veilederen. Det er viktig at veileder ikke korrigerer opplevelsesnotatene men kommenterer dem. Kommentarene fra veileder bør være av en slik art at Vidar selv anspores til å reflektere over sine egne opplevelsesnotat. Hvilken progresjon har han sett? Har det vært endringer i løpet av de 14 dagene? Veileder kan be Vidar om å bli konkret i sine refleksjoner rundt endringene. Et eksempel kan være: "Når du sier at du i opplevelsesnotatet sier at redselen rundt de epileptiske anfallene er mindre, hvordan merker du det og hva tror du dette gjør med hvordan du forholder deg til

brukeren?” Det er viktig at veilederen bruker spørsmålsstillinger som åpner og ikke lukker for refleksjon fra studenten.

Målsetting:

Målsettingen med et opplevelsesnotat er at bearbeidelsen og skrivningen av notatene skal åpne for nye tanker og assosiasjoner. Notatet kan virke bevisstgjørende på studenten og bidra til økt selvinnsikt. Ved at opplevelsesnotatet blir skrevet hver gang en situasjon oppstår, økes studentens bevissthet på egen rolle og ikke minst vil opplevelsesnotat virke som dokumentasjon på utvikling innenfor det enkelte læringsmål.

Observasjonsreferater²

Alt som skjer i en praksisperiode gir mulighet for studenten å utvikle nye ferdigheter eller skaffe seg ny erfaring. Dette gjelder i så vel arbeid med brukere, både direkte og indirekte og alle de administrative, organisasjonsmessige og samarbeidsmessige aktivitetene som foregår på en praksisplass. Og skulle komme med materiale til veiledningen er først og fremst studentens ansvar, samtidig som at høgskolen stiller noen krav til hva vi mener er sentrale områder å sette fokus på i den enkelte praksisperioden.

De fleste studentene har læringsmål som passer utmerket i forhold til å skrive observasjonsreferater. Det er viktig at både hensikten med og hva som skal observeres er klargjort på forhånd. Dess klarere avgrensning og formulering dess mer hensiktsmessig blir observasjonsnotatet.

Observasjonsnotatet egner seg for å trene studenten opp i observasjon i og med at det er bare de faktiske forholdene som skal refereres. Det vil si at det som skrives skal være så beskrivende som mulig. Det vil si at man tilstreber seg en objektiv fremstilling av det som skjer, og ikke tolker situasjonen. Her skiller observasjonsnotat seg vesentlig fra opplevelsesnotat.

---

² Observasjonsreferat er også behandlet av Kari Killèn: *Faglig veiledning – et tverrfaglig perspektiv* Universitetsforlaget 1979

Et eksempel.

Sissel er vernepleierstudent og er ute i 3. praksisperiode. Hun er utplassert på Kriminal omsorg i frihet. Et av de læringsmålene hun har i praksisperioden lyder: "Gjøre rede for saksbehandlingen og rutineene KIF har i arbeidet med personundersøkelse, etablering av tilsyn og etablering av samfunnstjeneste."

Veileder og student blir enige om at studenten skal være bisitter til veileder i den neste personundersøkelsen. Studenten skal skrive referater fra de møtene som er i forbindelse med personundersøkelsen, samtidig som hun skal sette seg inn i formalitetene rundt gjennomføringen av personundersøkelsen.

I veiledning

I veiledningen møter Sissel opp med sitt observasjonsreferat. Veilederen bruker observasjonsreferatet til å korrigere eventuelle feil opplysninger. Videre kan veileder bruke observasjonsreferatet som et utgangspunkt for å få Sissel til å reflektere over i hvor stor grad hun har klart å være objektiv. Veileder og student kan videre systematisere de observasjonsnotatene studenten har gjort ved å sette de inn i en faglig referanseramme. I denne prosessen kan studenten få mulighet til kjenne igjen og forstå det teoretiske grunnlaget hun har tilegnet seg på høghskolen.

Målsetting

Målsettingen med observasjonsreferat er at studenten skal få anledning til å følge en klient eller saksgangen i en sak selv om studenten ikke kan være selvstendig saksbehandler. Studenten kan være til stede ved møter og observere saksgangen og beslutningsprosessen. Studenten kan på denne måten både trene observasjonsevnen og ikke minst få en anledning til å trene på forskjellen mellom observasjon og vurdering/analyse.

Presentasjonsnotat / refleksjonsnotat:

Et presentasjonsnotat er det du skriver når du skal presentere de utvalgte studiekravene til en vurdering gjennom eksamen. Presentasjonsnotatet er i formen på mange måter likt et essay hvor du skal trekke linjer mellom de ulike utvalgte arbeidene. "Linsen" du skal se disse arbeidskravene gjennom vil være de stikkordene, kriteriene og føringene som ligger i selve eksamensoppgaven.

Rapport:

"Å skrive en **rapport** er å fortelle om en hendelse. En rapport kan minne om et referat, men inneholder personlige vurderinger og meninger." Hentet fra
«http://no.wikipedia.org/wiki/Rapport_%28sjanger%29»

Det å skrive rapport handler om å kunne gjengi noe man har gjort, å rapportere. Det kan være stor forskjell på rapportskrivning og krav innenfor ulike fagretninger. Det å rapportere et laboratorieforsøk krever noe annet enn en samfunnsvitenskaplig rapport. Det gies som regel egne beskrivelser av hva praksisrapporter og prosjektrapporter skal inneholde. Ellers er det mulig å søke på internett med søkeord *rapportskriving* for å få tips innenfor ulike fagretninger. Men felles for alle typer rapporter er at de skal kunne gjengi og informere leseren om en oppgave, hendelse eller forsøk som er gjennomført.

Avsluttende kommentarer

Som dere ser har vi her prøvd å vise dere mange ulike former for tekster, og som alle er mulige måter å besvare en oppgave på. Det som blir viktig er at formen er tilpasset oppgaveteksten, og at den kommuniserer det budskapet dere ønsker skal komme frem.

Å komme i gang med skriving

Når det man skriver skal være tilgjengelig for andre før det oppleves som et "ferdig" produkt, må også innstillingen til skriving, men ikke minst deling av produktet, innstilles deretter. Tradisjonelt har man innen skolen vært opptatt av at samarbeid fort kan sees på som juks. Det har vært det genuint individuelle produktet som skulle vurderes. I dag er man i langt større grad opptatt av at kunnskap er noe man produserer sammen, og at arbeid i grupper er nyttig. Noen ganger jobber man sammen i hele prosessen og noen ganger gjennom deler. Når man anvender prosessorientert skriving og skriving som en del av mappevurdering, blir skriveprosessen satt i system gjennom at det å gi hverandre respons er en del av det arbeidet som skal gjøres. Studenten skal ikke lenger bare vise sin kunnskap gjennom å levere et ferdig produkt, men skal også gjennom en prosess som skolen har lagt til rette for, hvor det å gi og få respons på andres og eget arbeid, er en del av det obligatoriske studietilbudet. Dette krever at man må forsøke å få til gode prosesser gjennom å skrive sammen og å være hverandres lesere. Det krever at man ikke sitter "og vokter" sin egen kunnskap for at andre ikke skal "få tak" i den, men at man er åpen for å dele, og ser at dette er en gjensidig prosess. Men noen ganger må man også ha rett til å verne sin tekst fra andres "innblanding" i prosessen. Noen ganger er teksten for personlig, og noen ganger må man ganske enkelt bare jobbe alene med et uttrykk frem til mål. Og til syvende og sist må man selv stå ansvarlig for eget produkt. Det skal heller ikke leveres inn produkter som er så like hverandre at det kan såes tvil om hvem som står bak, dersom det ikke er klargjort på forhånd at dette er samarbeidsprosjekter. Den enkelte student har ansvar for å gjøre stoffet til sitt eget.

Viktige prinsipper ved skriving

Uansett hva man velger er det viktig at den som skal lese produktet vet hvilken sjanger skriveren har valgt, i alle fall om leseren skal gi respons på det skriftlige materiale, sånn at responsen tar hensyn til hvilken form skriveren har lagt vekt på. Det finnes mange ulike sjangrer man kan skrive i, men det er også sånn at ulike fagfelt og tema kan kreve ulike angrepsvinkler og fremstillingsmåter. Det finnes ulike vitenskapstradisjoner; man skriver tradisjonelt annerledes innenfor humanistiske fag enn innenfor naturvitenskaplige fag. Det å utforske en tekst slik man ofte gjør innenfor humanistiske fag har gitt andre tradisjoner for formidling, enn det å vise kunnskap innenfor medisin eller matematikk. Men dette er også tradisjoner som er i ferd med å endre seg. Dette viser seg blant annet gjennom at det å skrive essay har blitt mer fremtredende i de siste årene, mens det for noen år tilbake var en

sjeldenhet innefor vitenskaplige tekster. Det viser at tradisjoner kan brytes, men det er lurt å begrunne hvorfor man eventuelt ser seg nødt til å bryte med etablerte måter å formidle kunnskap på - man må ha en bevissthet omkring hvordan sjangeren er en hjelp i å utforske eller formidle det man har satt fokus på.

Det er også ulike formelle krav til de ulike sjangrene. Når det gjelder avendelse av oppgavetekniske retningslinjer er det i hovedsak 2 regler som gjelder. 1) Du skal være etterrettelig. Det vil si at du skal vise hvor du henter din kunnskap fra. Dersom du anvender andre kilder enn deg selv skal dette klart gå frem av teksten. 2) Velg deg et system og følg det konsekvent. Dersom du skriver en artikkel for et tidsskrift vil det kunne være at det tidsskriftet har spesifiserte krav. Det vil i så fall stå. Når det gjelder innleveringer på skolen vil også lærerne være vant til å anvende ulike standarder og du vil kunne møte ulike holdninger. Her gjelder det at du tar et valg og argumenterer for det, og dersom du forholder deg til de to punktene vi har nevnt, vil det oftest gå bra. Det finnes mange bøker om oppgaveskriving. Men ofte er bøker i oppgaveskriving store og tunge og kan ta mote fra enhver som skal starte å skrive. Det finnes en rekke gode nettsteder hvor en kan få hjelp og tips til skrivingen. Et nettsted som vi vil anbefale er hentet fra NTNU:

<http://www.ub.ntnu.no/viko/start.php>.

Intertekstualitet - en annen måte "å herme" på

Intertekstualitet betyr at tekster "henger sammen". Alle tekster har spor i seg av andre tekster og ytringer. Det er ingen av oss som skaper noe ut fra intet. Når vi skriver "samarbeider" vi med andre tekster, både tidligere og kommende tekster (Hoel 2000:47). Alle tekster inngår slik i en vev av andre, mer eller mindre tydelig. "Med intertekstualitet blir òg synet på imitasjon og "lån" et anna. "Det vi før kalla og herme, kallar vi nå intertekstualitet", sa ein av studentane", skriver Hoel i sin bok *Skrive og samtale* (ibid).

Det vil si at når vi gir en annen vår tekst, kan det være at vi har skrevet noe som også den andre finner interessant og som den andre ønsker å bruke i sitt arbeid. På samme måte kan vi oppleve at andre har skrevet noe som er av interesse for vårt arbeid. Dette er en viktig del av læringsprosessen, men det er også noe som krever noen etiske betraktninger. Dersom det å dele tekster eller momenter fra tekster, skal være vellykket krever det en viss gjensidighet og åpenhet i bytteforholdet. Dersom vi ikke bare får en ide fra andres arbeid, men ønsker å bruke

viktige poenger, spør man naturligvis den andre om dette er greit. Men man oppnår større læring for egen del om man er raus med egne tekster, den som gir vil som oftest også få.

Å lese en tekst

For å gi respons på en oppgave trenger vi å ha en dialog med teksten. Teksten må leses og en må ha tid til å få fram hvilke tanker/refleksjoner/spørsmål og svar teksten gir deg som leser.

Å lese en tekst med det formål at man skal gi respons til skriveren, krever at man opparbeider seg en kompetanse på området. Denne kompetansen får man gjennom erfaring kombinert med mer eller mindre grundig teoretisk kunnskap på området. Den følgende fremstillingen er i stor grad inspirert av Hoel (2000).

Grovt sett kan man si at det er to måter å lese en tekst på, man kan ha fokus på teksten og innholdet, og/eller man kan ha fokus på skriveren og hva som er skriverens intensjoner. Det første kan vi kalle en **leserfokusert respons** hvor vi prøver å komme i dialog med teksten gjennom å spørre oss selv *Hvordan reagerer jeg som leser på denne teksten?* Når vi er **skriverfokusert** stiller vi oss spørsmål som *Hva prøver studenten å få til? Hva har hun lyktes med? Hva trenger hun støtte til? Hva er hun i ferd med å utvikle? Hva trenger hun utfordringer i forhold til?*

En tredje måte å forholde seg til lesing på er ikke nødvendigvis i motsetning til de to andre, men kan styre denne lesningen, og det er **kriteriestyrt lesing og respons**. Her blir fokuset hvorvidt teksten samsvarer med de ytre kravene som blir stilt til den, hvilke kriterier skal teksten eventuelt forholde seg til.

Å lese andres tekst krever ydmykhet og respekt. For de fleste av oss er det å gi fra seg en tekst vanskelig, i alle fall i starten før vi er trygge på at den som leser teksten vil oss vel. Det er viktig å ikke lese med det formål "å strø aske over ordene". Vi leser for å hjelpe hverandre, ikke for å trykke hverandre ned. Men det å lese med respekt betyr ikke at vi skal være enige og bare se det positive, det er ikke nødvendigvis å vise teksten eller skriveren respekt. Men vi skal være konstruktive, og selv når vi skriver at noe er "godt", må vi presisere **hva** som er godt eller bra med det vi påpeker.

Refleksjon

Som student blir du ofte bedt om å reflektere over tema, hendelser eller egen læringsprosess. Men hva ligger det i dette begrepet *refleksjon*?

Beck-Karlsen oversetter ordet refleksjon med tanke, ettertanke, overveielse og betraktning: "Refleksjon er en form for analyse, men ikke systematisk på samme måte som logisk argumentasjon gjennom drøfting" (2003:107). Refleksjon knyttes hos Beck-Karlsen også til *selvrefleksjon*. Gjennom refleksjon kan man studere seg selv som både *subjekt* og *objekt*. Det vil si at man ved hjelp av refleksjon kan studere seg selv utenfra, på avstand fra seg selv, og gjennom en slik prosess skapes både det skriftlige produktet parallelt med at man får større selvinnsikt. "Refleksjonen er en slags høyttenkning i skrift. I essayet er selve skrivingen en metode for refleksjon" skriver Beck-Karlsen (op.cit:106).

Det bør diskuteres i hvilken grad slike refleksjoner skal være gjenstand for andres vurdering. Kan vi stille spørsmål ved andres refleksjoner rundt egen læringsprosess? Ved andres utforskning av egne holdninger og verdier? Vi tror det kommer an på hvilken "kontrakt" leser og skriver har gjort på forhånd. En personlig refleksjon egner seg kanskje mer for spørsmålsstilling enn kritiske spørsmål. Vi speiler oss i andres vurderinger, og dersom våre personlige refleksjoner skal "stilles under en skjeppe" kan dette gi selvbildet vårt "et skudd for baugen". Samtidig er denne typen refleksjoner over egen person og læringsprosess et viktig utgangspunkt for dialog. Faren med skoleinitierte refleksjoner er at studentene "lærer" seg en måte å reflektere på, at det ikke er faktiske refleksjoner knyttet til selvrefleksjon, men at det blir noe man skriver for å møte det man opplever er ytre behov. Da mister "refleksjonen" sin tenkte misjon, og blir en oppvisning i strategi. For å unngå dette kreves det trygghet for at de som skal lese refleksjonene går i dialog og ikke bare forholder seg til ytre rammer.

Refleksjon er i første rekke knyttet til essayet som form, eller en utforskende tekst. I tradisjonelle studentoppgaver og artikler er det ikke refleksjonen, men diskusjonen og argumentasjonen som preger fremstillingen. "I drøfting foregår diskusjonen i form av argumenter, som skal støtte eller svekke en påstand (såkalte pro- og contra-argumenter" (Beck-Karlsen 2003:107). I slike fremstillinger er det viktig å legge vekt på logisk struktur og logisk utprøving av argumenter.

Kriterier

Med mappe som arbeidsform kan bruk av kriterier bidra til å skape sammenheng mellom målene for utdanninga og tilretteleggingen for læring. Dermed fremmes studentenes læringsprosess og læringsresultater. Kriteriene har til hensikt å synliggjøre hva skolen forventer, slik at man ikke opererer med skjulte agendaer. Studentene skal ha mulighet for å vite på forhånd hva det spørres etter og hvor fokuset skal være, slik at det ikke er først når besvarelsen leveres tilbake, at man skjønner hva man *burde ha gjort*.

Ved vernepleierutdanningen ved HiNT avdeling helsefag, har vi valgt 14 vurderingskriterier som skal ligge til grunn for vurderinger som gjøres av studentenes arbeid. Dette gjelder både praktisk utførelse og skriftlige arbeider.

1. Gjør rede for teoretiske perspektiv/fagområder
2. Anvender teori i sin forståelse av praksiseksempel
3. Viser evne til faglig fordypning ved å vurdere teoretiske eller praktiske dilemma/utfordringer
4. Viser evne til systematisk og målrettet arbeid
5. Viser evne til kritisk vurdering av eget arbeid og andres arbeid
6. Er brukerorientert i sin tilnæringsmåte
7. Er kreativ og skapende
8. Er aktiv og deltagende
9. Kan gi og ta imot tilbakemeldinger som fremmer konstruktivt samarbeid med andre
10. Reflekterer over egne og andres holdninger og reaksjoner
11. Viser selvstendighet
12. Viser evne til samarbeid
13. Reflekterer over egen faglig utvikling
14. Reflekterer over egen og andres praksis

Vurderingskriteriene brukes i ulike kombinasjoner gjennom studiet avhengig av type arbeid. Det skal til enhver tid framgå av arbeidskravene hvilke vurderingskriterier som ligger til grunn for vurderingen av det aktuelle arbeidet. Kriteriene brukes som grunnlag for den som skal vurdere studentens arbeid; medstudenter, faglærere, veiledere og sensorer. Kriteriene blir dermed også retningsgivende for studentenes arbeid.

Noen ganger kan det også være slik at studentene skal plukke ut kriterier de vil at oppgaven skal ha som fokus. Denne utvelgelsen må sees i sammenheng med studentens egne læringsbehov.

Når en leser kriteriene er utfordringen at de kan bety alt og ingen ting. Det er derfor viktig at den som skriver eller gir en oppgave, gjør en tolkning av disse kriteriene. Dette handler om å sette kriteriene inn i den konteksten de brukes. Når en oppgave har kriteriet 12: *Viser evne til samarbeid*, er det viktig at den som velger å bruke dette kriteriet tolker hvordan det brukes i den gitte sammenheng. I dette ligger det med andre ord en refleksjon over hvordan det skal forstås og hvordan dette kommer til syne i arbeidet.

Her følger det et eksempel på hvordan kriteriene kan bli forstått av en lærer og hvordan læreren legger føringer for hvordan han/hun vil at kriteriene skal benyttes som hjelpemiddel til å forstå oppgavens fokus, og ikke minst hva læreren vil legge vekt på ved responsgivingen.

1. Gjør rede for teoretiske perspektiv/fagområder

Det er et krav at studentene i besvarelsen skal vise til pensumlitteraturen og den selvvalgte litteraturen i besvarelsen på oppgaven. En god besvarelse vil her kunne trekke frem og vise hvordan behandlings- og omsorgsideologi knyttes opp mot vitenskapsteori.

2. Anvender teori i sin forståelse av praksiseksempel

Oppgaven skal synliggjøre hvordan rammebetingelsene og/eller ulike teorier påvirker utførelsen av samhandlingen rundt en bruker.

14. Reflekterer over egen og andres praksis

Studentene skal kunne vise til egen praksis i besvarelsen og kunne i korte trekk beskrive sin arbeidsplass omsorgs og behandlingssideologier.

Som skrevet ovenfor vil også studentene kunne legge inn forslag til hvilke kriterier de ønsker å få respons ut fra. For at responsen skal bli så konkret som mulig er det viktig at studenten beskriver hvordan han/hun har forstått kriteriet, og ikke minst hvordan kriteriet er benyttet i den aktuelle oppgaven. Slik som denne studenten beskriver det:

I denne oppgaven har jeg plukket ut kriteriet 12: *viser evne til samarbeid*. Oppgaven er en gruppeoppgave og vi blir bedt om å beskrive hvordan gruppen har arbeidet sammen. Dette har vi valgt å gjøre ved å legge ved hvert vårt eget refleksjonsnotat om hvordan vi synes at samarbeide i gruppen har vært, og hvordan den enkelte har fungert i gruppearbeidet. Jeg har som mål i min lærekontrakt at jeg skal bli tydeligere og tørde å si i fra når jeg synes at gruppen ikke fungerte godt. I mitt refleksjonsnotat har jeg beskrevet den rollen jeg har inntatt i dette gruppearbeide og beskrevet to episoder der jeg mener at jeg sa i fra. Jeg har beskrevet hvordan jeg synes dette påvirket gruppearbeidet på godt og vondt og ikke minst beskrevet noen av de tilbakemeldingene jeg har fått av de andre gruppemedlemmene. I min analyse har jeg benyttet meg av rolleteori for å belyse dette teoretisk.

Vi vil i del to i dette kompendiet vise hvordan kriteriene er med på å være førende for hvordan responsgiveren bruker kriteriene i sin tilbakemelding til skriveren.

DEL 2 OM Å GI OG FÅ RESPONS

Eksempel på arbeidskrav

I de arbeidskravene (som ved noen skoler benevnes som studiekraft, mappekraft e.l.) som skolen har lagt til rette knyttet til de enkelte temaene, består oppgavebestillingen ofte av en **oppgavetekst, en beskrivelse av oppgavens hensikt og et sett kriterier som oppgaven skal fokusere spesielt på**. Den som i neste omgang skal gi respons må da forholde seg til disse momentene: har studenten svart på oppgaven? I forhold til oppgavens hensikt? Og hvordan har studenten imøtekommet de kriteriene som har vært lagt til grunn? Oppgavetekstene vil også si noe om hvordan oppgaven skal besvares. I denne delen av kompendiet vil vi ta utgangspunkt i et enkelt arbeidskrav og vise hvordan ulike former for responser kan gis.

Alle arbeidskrav bør ha en oppbygging der utvalgte fagplanmål, hensikt, organisering av arbeidet og utvalgte kriterier inngår i den beskrivelsen studentene får. Det er en utfordring å utforme studiekraft som til sammen igangsetter læringsarbeid opp mot et bredt spekter av mål i fagplanen. Arbeidskravene vil ofte representere ulike oppgavetyper. Felles for oppgavene er imidlertid at studentene skal vite noe om hva som skal gjenfinnes i produktet. Alle arbeidskrav har kriterier som skal fortelle hva studentene skal tilstrebe i besvarelsen og samtidig forvente respons i forhold til. Kriteriene blir en sentral rettesnor for arbeidet med besvarelsen av oppgaven, for responsen som skal gis og dermed også i det etterarbeidet som skal gjøres.

Her følger et eksempel på et arbeidskrav hvor formidlingsformen er en skriftlig besvarelse. Her ser dere hvordan arbeidskravet legger opp til å synliggjøre for studenten fra hvilke mål i rammeplanen for vernepleierstudiet og fagplanen oppgaven bygger på. Likeledes vises det hvilke kriterier som ligger til grunn for responsen.

Studiekraft 2 Juss i helse- og sosialfaglig arbeid

Studiekraftet tar utgangspunkt i følgende målformuleringer fra Fagplan felles del 30 studiepoeng:

Delemne 1B: Etikkk

- Kunne redegjøre for taushetspliktens etiske sider
- Kunne drøfte utfordringer knyttet til profesjonell vs. privat rolle

Delemne 2A: Stats og kommunalkunnskap, helse og sosialpolitikk

- Ha kunnskaper om lovgrunnlaget for yrkesutøvelse som helsearbeider
- Kunne gjøre rede for juridisk metode og helse- og sosialrett

Fra Rammeplan for vernepleierutdanningen:

Delemne 1C: Jus

Studentene orienterer seg det juridiske grunnlaget for tjenesteyting i helse- og sosialsektoren, herunder reguleringer som gjelder helse- og sosialpersonell med vekt på taushetspliktens bestemmelser og unntak.

Målet for studiekraftet:

- Kunnskaper om lovgrunnlaget gjeldende for yrkesutøvelse
- Forståelse for forholdet mellom jus og etikkk
- Kunne gjøre rede for taushetspliktbestemmelsene og deres unntak.

Studiekraft 2B. "Lovverkets innvirkning på vernepleierens yrkesutøvelse"

Denne oppgaven er en del av praksisforberedelsene til P1. Bruk gjerne observasjonsuken til å sette dere inn i hvilket lovgrunnlag som regulerer vernepleierens arbeid i kommunal sektor med utgangspunkt i ditt praksissted.

Oppgave

Gi en generell redegjørelse for de lover som regulerer vernepleierens arbeid på praksisstedet. Vis med et eller to eksempler hvordan en eller to utvalgte paragrafer påvirker det praktiske arbeidet.

Beskriv og redegjør for hvordan du i løpet av praksisperioden vil arbeide for å lære mer om hvordan lovverket påvirker yrkesutøvelsen. (Her er det viktig at du blir konkret og knytter oppgaven til dine læringsmål i P1).

Oppgavens omfang ca. 3-4 sider/1000-1500 ord.

Utlevering: Mandag 26.09.05

Innlevering: Fredag 11.11.05

Vurderingskriterier for studiekraft 2: (Kriteriene som anvendes her er ikke lengre i bruk, nytt kriteriesett er vedtatt. Forfatterens anmerkning.)

1. Viser faglig innsikt
2. Belyser sentrale begreper
29. Reflekterer over egen utvikling

Responsform: Individuell lærerrespons

Eksempel på besvarelse

Som vi har beskrevet før i dette kompendiet vil besvarelsen av oppgaven variere ut fra hva som er hensikten med oppgaven, hvilke føringer som ligger i oppgaven osv. For at dere skal kunne se de ulike måtene det finnes å gi respons på, har vi valgt å gjengi en besvarelse som er levert inn på oppgaven som dere så i forrige kapittel:

Innledning

På mitt praksissted er det, likhet med de fleste helseforetakene, flere lovverk som regulerer vernepleiernes arbeid. Praksisstedet er en fylkeskommunal institusjon og har helsetjenesteloven, pasientrettighetsloven, sosialhelsetjenesteloven og lov om kommunale helsetjenester i som regulerer arbeidet til vernepleierne på stedet. Jeg vil her si litt om formålene for hver enkelt lov.

Formålsbestemmelsene lovene er en rettesnor og gir rom for tolkningsmomenter når bestemmelsene i loven skal gis et konkret innhold. Lovtolkningen av formålsbestemmelsen skal kunne gi veiledning om hvordan skjønnet skal utøves og om hvilke krav som kan eller bør stilles.

Jeg vil også utdype litt nærmere hvilken lov som påvirker arbeidet i størst grad på praksisstedet, og si litt om hva jeg vil gjøre for å lære mer om lovverket og hvordan disse påvirker yrkesutøvelsen.

Lov om Helsepersonell

§ 1. Lovens formål:

Lovens formål er å bidra til sikkerhet for pasienter og kvalitet i helsetjenesten samt tillit til helsepersonell og helsetjeneste.”

Denne loven gjelder for helsepersonell og virksomheter som yter helsehjelp. Med helsehjelp menes enhver handling av behandlende, helsebevarende, forebyggende, diagnostisk eller rehabiliterende art som utføres av helsepersonell.

All helsehjelp skal i utgangspunktet være begrunnet i hensynet til pasientenes beste, og da vil informasjon, medvirkning og samtykke være sentrale stikkord. Dette må sees i sammenheng med pasientrettighetslovens §§ 4-1 flg². Handlefriheten begrenses av pasientens samtykke og dets innhold.

Lov om pasientrettigheter

§1-1 Formål

Lovens formål er å bidra til å sikre befolkningen lik tilgang på helsehjelp av god kvalitet ved å gi pasienter rettigheter overfor helsetjenesten. Lovens bestemmelser skal bidra til å fremme tillitsforholdet mellom pasient og helsetjeneste og ivareta respekten for den enkelte pasients liv, integritet og menneskeverd

I pasientrettighetslovens § 1-3 defineres det hva som menes med pasient, og i følge lovteksten vil også personer med funksjonshemninger eller kroniske lidelser falle under definisjonen av pasient fordi disse også er brukere av helsetjenesten.

Lov om kommunale helsetjenester

§ 1-2 Lovens formål

Kommunen skal i sin helsetjeneste fremme folkehelse og trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold, og søke og forebygge og behandle sykdom, skade eller lyte, Den skal spre opplysning om og øke interessen for hva den enkelte selv og allmennheten kan gjøre for å fremme sin egen trivsel og sunnhet for folkehelsen

I følge helsetjenestelovens § 1-1 omfatter kommunens helsetjenester all offentlig organiserte helsetjenester som ikke hører under stat eller fylkeskommune. Men når vi ser på sosialhelsetjenestelovens kapittel 7, § 7-5, har kommunen ansvar for planlegging, etablering og drift av boliger med heldøgns omsorgstjenester for de som pga. alder, funksjonshemming eller av andre årsaker har behov for det. På dette grunnlaget blir mitt praksissted regulert av kommunehelsetjenesteloven selv om det er en fylkeskommunal institusjon.

Sosialhelsetjenesteloven

§1-1 Lovens formål

a) Å fremme økonomisk og sosial trygghet, å bedre levevilkårene for vanskeligstilte, å bidra til økt likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer.

b) Bidra til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.

Sosialhelsetjenesteloven sikrer at de som ikke kan dra omsorg for seg selv, eller som er helt eller delvis avhengig av praktisk eller personlig hjelp i daglige gjøremål, har krav på hjelp.

Sosialhelsetjenestelovens § 4A - paragraf som påvirker det praktiske arbeidet

På min praksisplass er det sosialtjenestelovens kap. 4A som regulerer mye av vernepleiernes arbeid i det daglige. Loven skal hindre at personer med utviklingshemninger utsetter seg selv og andre for skade, og for å forhindre og forebygge bruk av tvang og makt.

§4a-1. Formål

”Formålet med reglene i kap 4a, er å hindre at personer med psykisk utviklingshemninger utsetter seg selv eller andre for vesentlig skade og forebygge og begrense bruk av tvang og makt. Tjenestetilbudet skal tilrettelegges med respekt for den enkeltes fysiske og psykiske integritet, så langt som mulig i overensstemmelse med tjenestemottakerens selvbestemmelsesrett. Ingen skal behandles på en nedverdiggende eller krenkende måte”.

Med tvang eller makt regnes tiltak som brukeren motsetter seg eller tiltak som er så inngripende at de uansett motstand må regnes som bruk av tvang eller makt. Hovedmålet i en helseinstitusjon bør være at man i størst mulig grad prøver å begrense bruk av tvang og makt. Sosialhelsetjenestelovens kap.4A skal bidra til å regulere maktbruk som er nødvendig og skjer under fastsatte prosedyrer, herunder lovlige fattede vedtak. Før man gjennomfører slike prosedyrer skal andre løsninger være prøvd før tiltak settes i verk, og vedtakene kan bare brukes for å forhindre eller begrense skade.

Tvang og makt kan bare brukes når det er etisk og faglig forsvarlig. Man skal ikke gå lenger en det som er nødvendig for formålet, og i vurderingen skal det vektlegges hvor inngripende tiltaket er for en enkelte tjenestemottaker. På praksisstedet er det Sosialhelsetjenestelovens kap. 4A, som regulerer vernepleierens arbeid i størst grad. Brukerne, som har diagnosen infantil autisme med dyp psykisk utviklingshemming og epilepsi, har en utfordrende atferd som tilsier at man må ha flere vedtak som hindrer skade på dem selv og omgivelsene rundt dem.

Dette er vedtak som omhandler bl.a. holding av hender, fysisk føring, låsing av dører, stol foran soveromsdør og epilepsialarm under sengene. Hvordan man går fram, er nøye beskrevet i hvert enkelt vedtak og fylkesmannen er den som godkjenner vedtakene.

Godkjenning av slike vedtak skal ikke skje før institusjonen har prøvd alle muligheter for å kunne unngå vedtak om tvang og makt. I dette ligger det også at tjenesteyterne ikke skal tilrettelegge eller framprovosere utfordrende atferd. Miljøet rundt brukerne skal tilrettelegges slik at de utløsende faktorene sjelden eller aldri er til stede. Eksempel på dette kan være at man enten fester løse gjenstander på en forsvarlig måte slik at brukeren ikke greier å knuse, rive ned eller ødelegge disse. Fjerning av løse gjenstander kan også være aktuelt.

Hvordan jeg i praksisperioden vil arbeide for å lære mer om hvordan lovverket påvirker yrkesutøvelsen

Allerede i observasjonspraksisen ble det ytre ønske fra personellet om at jeg skulle sette meg inn i lovverket som regulerer arbeidet på stedet, og da først og fremst Sosialhelsetjenestelovens kap. 4A. Det er denne loven som påvirker yrkesutøvelsen i størst grad på praksisstedet, og som man fysisk jobber opp i mot hver dag. Derfor vil jeg gå sette meg inn i sosialhelsetjenestelovens kap.4A på en mer detaljert måte enn med de andre lovene som regulerer og påvirker yrkesutøvelsen.

Gjennom å bidra i det daglige arbeidet vil jeg hele tiden komme i situasjoner hvor lovverket spiller en sentral rolle. Jeg vil sammen med de andre ansatte i institusjonen hele tiden jobbe for at levevilkårene skal være tilfredsstillende, og å bidra til at brukerne får en så meningsfylt hverdag som mulig. Det å delta på de regelmessige personalmøtene vil være nyttig for meg og som jeg vil delta på. Dette fordi man da gjennomgår alle vedtekter på stedet for å se om de fungerer på en tilfredsstillende måte og /eller om man må legge til eller kan ta bort noen vedtak som følge av at brukerne har endret atferd.

Lovverket, som på mitt praksissted omhandler pasientrettighetsloven, helsepersonelloven, kommunehelsetjenesteloven og sosialtjenesteloven, regulerer både det daglige arbeidet og den faglige yrkesutøvelsen og tar vare på både pasient og helsepersonell på best mulig måte. For at det skal fungere tilfredsstillende er det nødvendig at vernepleieren har kjennskap til innholdet i lovverket, og som vernepleiestudent vil jeg bruke tid på å gjøre meg kjent med lovverket i forkant av praksisperioden, og på denne måten være best mulig forberedt.

Litteratur

LOV 2005-06-17 nr.82: Lov om helsetjenestene i kommunene

LOV 2004-12-17 nr.86: Lov om Sosiale tjenester

Rundskriv 1-20/2001: Lov om Helsetjenester

Rundskriv 1- 60/2000: Lov om Pasientrettigheter

Eksempler på responser

Å gi en respons kan bety å gi en umiddelbar kommentar til en annens tekst, men som pedagogisk redskap kan det være nyttig med noen tips på hva en respons kan innebære for at dette skal bli et redskap for utvikling, og ikke bare en sosial setting.

Uavhengig av hvem som skal gi respons, er det av stor betydning at studenten og den som gir responsen har en tilnærmet lik oppfatning av kontrakten dem i mellom. Dette er viktig for forståelsen av det som blir sagt og skrevet. Kriteriene skal bidra til å klargjøre hva som er siktemålene med arbeidet, og vil være et godt utgangspunkt for å skaffe seg en felles oppfatning av hva som skal være fokuset for studenten i den gitte oppgaven. Men det er viktig å huske på at vi tolker ulikt, derfor må også kriteriene tolkes på nytt hver gang. Både fordi oppgavene gis innefor ulike fagfelt, men også fordi det kreves noe annet av en 1. årsstudent enn av en 3. årsstudent. Uansett hvilke kriterier som ligger til grunn, er det viktig å huske på at tilbakemeldingen skal inspirere mottakeren til ny gjennomgang av det opprinnelige produktet.

Mange studenter synes det er vanskelig å gi medstudenter respons. Man er redd for å såre, og noen har lite trening i denne typen arbeid. Å gi respons på andre studenters arbeid krever øvelse. Det krever at man forsøker å ta en annens perspektiv, samtidig som man selv arbeider med innlæring av nytt stoff. Utdanninga har et arbeid å gjøre med å bistå studentene når de skal øve inn ferdigheter i det å gi respons, og det er viktig at studentene er med på opparbeide trygge responsgrupper, hvor man har fokus på å støtte hverandres læringsprosess. Responsen er først og fremst et dialogverktøy som skal dokumentere den utviklingen teksten tar i en eller annen retning. Vi har tatt utgangspunkt i Hoels framstilling og satt den inn i vår sammenheng knyttet til den presenterte besvarelsen (Hoel 2000:119ff).

Ulike måter å gi respons på

Nedenfor vil vi ved hjelp av denne besvarelsen vise med ulike eksempler hvordan ulike typer av responser kan være et bidrag for å få studenten videre fram i arbeidet sitt.

Hovedprinsippene *er som følgende:*

Til responsgiveren:

1. Kommenter det som er positivt i teksten.
2. Still spørsmål til teksten.
3. Vær spesifikk.

Her følger det et eksempel på respons gitt fra faglærer.

Tilbakemelding på studiekrav 2 b Juss i helse- og sosialfaglig arbeid.

Tilbakemeldingen er to delt først en generell del som sier noe om hvordan jeg vurderer hvilke områder som bør være med i studiekravet og hvordan jeg har tolket kriteriene. Derneft kommer det en spesiell del som gir kort kommentar til den enkelte student. Det er viktig at dere leser både den generelle og den spesielle når det skal foreta etterarbeid. Dere må selv gjøre dere opp en formening om de områdene jeg har pekt på i den generelle delen også har betydning for ditt studiekrav.

Generell tilbakemelding

Når jeg i oppgaveteksten ber dere redegjøre for de lover som vil ha betydning forventer jeg at følgende lover blir redegjort for: **Lov om sosiale tjenester og Lov om helsepersonell**. I tillegg kan Lov om pasientrettigheter, Lov om spesialisthelsetjenesten, Lov om kommunehelsetjenesten og Forvaltningsloven være aktuell. Men jeg godtar også andre Lover bare dere argumenterer for dem. Men det er de to første **skal dere ha redegjort** for. I redegjørelsen bør det gå fram hvilken hensikt loven har, mao lovens formålsparagraf og kort hvorfor dere mener denne loven er aktuell. Her forventer jeg at dere innfrir kriterium nr 2 Belyser sentrale begreper.

Når det gjelder utvalg av paragrafer forventer jeg at paragrafene er rett sitert og at kildehenvisningen er korrekt. Når dere trekker frem disse paragrafene er det et krav om at dere klarer å beskrive hvordan disse påvirket dere i arbeidssituasjonen. Jeg har forventninger om at dere har gått bak lovparagrafen og trekker frem lovens kommentarer eller viser til forskrifter. Med dette innfrir dere kriteriet 1 Viser faglig innsikt.

Jeg forventer at dere i studiekravet er i stand til å bli **konkret** på hvordan dere vil arbeide med å beskrive hvordan dere vil arbeide med å lære mer om hvordan lovverket påvirker vernepleierens handling i den praktiske hverdag. Her vil dere bli vurdert ut fra kriteriet 29 Reflekterer over egen utvikling.

Det forventes at dere viser til hvilken litteratur dere har brukt og at oppgaven har en litteratur liste. Opprettingsfristen for studiekravet er 6. januar 2006. Gjør oppmerksom på at jeg har undervisning den 16. desember hvor bla vil gå videre inn på juridisk metode generelt og spesielt gå nærmere inn på Lov om sosiale tjenester.

Spesiell tilbakemelding til .....

Du har skrevet en god oppgave. Det er MEGET positivt at du har tatt utgangspunkt i lovens formålsparagraf og reflektert rundt denne. Kunne i utgangspunktet ha lyst til å utfordre deg i og reflektere litt mer rundt hvordan disse formålsparagrafene får betydning for oss som hjelpere.

I innledningen i oppgaven har du noen faktafeil som bør rettes opp. Jeg tror ikke du har vært på en fylkeskommunal institusjon. Men en kommunal institusjon.

Når det gjelder § 4a i Lov om sosiale tjenester gjør du deg en del gode refleksjoner. Her trekker du frem både tiltak og forebyggende element. Skal oppgaven heves ytterligere (og det kan den godt) kunne du i når du klargjort begrepet juridisk metode og hvordan Lov og forskrift henger sammen.

Når du kommer til oppgavens siste del blir du i likhet med de aller fleste for lite konkret du har noen områder du ønsker å se nærmere på eksempelvis:

Derfor vil jeg gå sette meg inn i sosialhelsetjenestelovens kap.4A på en mer detaljert måte enn med de andre lovene som regulerer og påvirker yrkesutøvelsen.

eller

For at det skal fungere tilfredsstillende er det nødvendig at vernepleieren har kjennskap til innholdet i lovverket, og som vernepleiestudent vil jeg bruke tid på å gjøre meg kjent med lovverket i forkant av praksisperioden, og på denne måten være best mulig forberedt.

men du blir ikke konkret nok et hjelpemiddel vil være om du i større grad svarer på følgende:

Hva ønsker jeg å lære mer om:

At du beskriver hva du ønsker å lære mer om så tydelig som mulig

Hvorfor:

Så at du trekker frem en refleksjon på hvorfor du ønsker å lære mer om dette

På hvilken måte skal jeg gå frem for å lære dette? Jeg vil:

Her blir det viktig at du blir så konkret som mulig og at tiltakene du setter inn blir evalueringsbare.

Ved siden av de formelle kravene som responsgiveren må forholde seg til, kan skriveren ha en personlig **bestilling** knyttet til spesielle områder han/hun ønsker tilbakemelding på. Dette kan være knyttet både til form og innhold. Det er vanlig at skriveren sier fra til responsgiveren hva han eller hun er spesielt interessert i å få tilbakemelding på - såkalt bestilt respons.

Vi skal vise noen flere måter å gi respons på. Til forskjell fra den første responsen vi viste vil dere se at de følgende variantene bærer noe mer preg av å ha en dialog med skriveren.

Spesielt gjelder dette i vårt tilfelle variant nr 2.

Variant 1

1. Noter tre sterke sider ved teksten.
2. Noter tre svake sider ved teksten.
3. Foreslå noe som kan gjøre teksten bedre.
4. Andre kommentarer.

I denne tilbakemeldingen vil jeg først rette oppmerksomheten mot tre sterke sider ved oppgaven:

1. Du har et godt språk og oppgaven er logisk bygd opp
2. Dine referanser er gode og jeg har ingen problemer med å finne ut hvor du har hentet informasjonen fra
3. Det er positivt at du har tatt utgangspunkt i Lovens formålsparagraf og at du på denne måten legger an til en mer prinsipiell forståelse av helse og sosiallovgivningen.

De tre svake sidene med oppgaven er slik jeg vurderer der

1. Oppgaven har en formell feil. Slik situasjonen er i Norge i dag, har vi ikke fylkeskommunale institusjoner for psykisk utviklingshemmede. Dette bør du rette opp.
2. Når det gjelder det som du skriver om dine personlige læringsmål synes jeg dette er lite konkret.
3. Du har kanskje ikke så mange egne refleksjoner i oppgaven, dette savner jeg.

Ved siden av å bli mer konkret på punktet rundt dine egne læringsmål, tror jeg det kunne vært spennende om du i teksten hadde gjort deg noen refleksjoner om bruk av tvang og makt. Du kunne med fordel sagt noe om hvilke refleksjoner du gjør deg når makt og tvang benyttes, kanskje også om hvordan du tror bruk av tvang og makt er med på å påvirke relasjonen mellom hjelper og bruker, og ikke minst om hvordan personalet forholder seg til bruk av tvang og makt. Selv om ikke oppgaven ber spesifikt om dette, vil det være på sin plass med en slik refleksjon siden du lar tvang og makt ha en så sentral plass i besvarelsen.

Variant 2

1. Formuler hovedtanken.
2. Hva er det beste ved teksten?
3. Hva er det svakeste ved teksten?
4. Still spørsmål der det er noe du ikke forstår eller vil vite mer om."

Hovedtanken ved lesning

Når jeg leser teksten din synes jeg du har et godt språk. Spesielt synes jeg at du her trekker frem det etiske aspektet som lovverket legger opp til i det å være i en hjelperelasjon. Det virker som om du har skaffet deg en god oversikt over de lovene som kan være mest relevante. Synes det er bra at du utgangspunkt i formålsparagrafen til de ulike lovene. Men savner kanskje noen refleksjoner hvordan en slik formålsparagraf skal forstås, hvem og hva er det en slik formålsparagraf retter sin oppmerksomhet mot.

Det beste ved teksten.

Teksten er logisk bygd opp og den er oversiktlig. Når du omhandler sosialtjenesteloven mulighet til å iverksette tvangstiltak, er det veldig positivt at du poengterer at dette skal være siste utvei og at institusjonen/ansatte ikke uten videre kan sette i verk slike tiltak før forebyggende og andre tiltak er prøvd ut. Men hvordan virker egentlig muligheten til å iverksette tvangstiltak på de ansatte? Er det store uenigheter om tolkningen av denne paragrafen tror du?

Det svakeste med teksten

Det svakeste med teksten er den siste delen der du presenterer hvordan du ønsker å jobbe videre med lovforståelsen. Her savner jeg at du blir mye mer konkret. Hvordan skal du bli i stand til å vite at du har nådd dine målsetninger om å lære deg mer om anvendelsen? Du skriver at du ønsker å bruke tiden til å gjøre deg kjent med lovverket i forkant av praksisperioden, men skriver ikke hvordan og på hvilken måte du ønsker å gå fram for å forberede deg.

Spørsmål og refleksjoner

Jeg kunne ha tenkt meg å vite litt mer om hva som ligger i begrepet tvang og makt. Du skriver om ulike former for praktiske tiltak som kan settes inn for å unngå skade så som olding av hender, fysisk føring osv. Men hva betyr ordet makt og hva gjør det med dem som utfører makt og hva gjør det med dem som blir utsatt for slike tiltak?

Jeg forstår ikke helt det du skriver i innledningen at du er i en fylkeskommunal institusjon. Jeg trodde at fylkeskommunen ikke drev institusjoner for psykisk utviklingshemmede lengre - dette kunne det vært interessant om du utdypet og undersøkt litt nærmere. Jeg går ut fra at du har informasjonen fra de som jobber der, men slik jeg kjenner feltet tror jeg ikke dette stemmer.

En slik grunnmodell må sees på som et stillasverk, som en hjelp, og må ikke sees på som et absolutt mønster, eller som Hoel skriver: "Når elevane frigjer seg frå stillaset, tar dei sjølve kontroll over sin eigen læringssituasjon. Alt for ofte blir mønster, strukturar og reglar uforanderlege rutinar, sjølv etter at den situasjonen dei opphavleg var laga for og fungerte i, har endra seg" (Hoel 2000:135). I løpet av et 3-årig høgskolestudium er det mye som forandrer seg, både av ytre krav, men også studentens forutsetninger, derfor er det viktig at systemene er fleksible og blir tilpasset formålet, og ikke motsatt.

Andre viktige momenter Hoel tar for seg når det gjelder responsgiving er:

Å stille spørsmål til teksten

1) Spørsmål som ledd i tankeutvikling.

Å stille spørsmål til en tekst er en måte å holde teksten levende gjennom å gi nye ideer. Å stille spørsmål gjør at man kan se flere muligheter fremfor å gi direktiver som virker innsnevrende på teksten.

I innledningen skriver du: *Formålsbestemmelsene lovene er en rettesnor og gir rom for tolkningsmomenter når bestemmelsene i loven skal gis et konkret innhold. Lovtolkningen av formålsbestemmelsen skal kunne gi veiledning om hvordan skjønnet skal utøves og om hvilke krav som kan eller bør stilles.* Dette synes jeg er spennende, men hvordan tror du helsearbeidere opplever loven. Og hvordan bruker helsearbeiderne de ulike lovene i forhold til sitt daglige virke? Er det aktive og levende diskusjoner om hvilke hensikter og føringer formålsparagrafer i de ulike lovene gir helse og sosialarbeidere, på din praksisplass?

2) Spørsmål som ledd i å konstruere og skape problem

En av funksjonene leseren har er å "vere problemskaper og problemfinnar, å gjere skrivaren merksam på problem i teksten vedkommande ikkje ser sjølv. Bruk av spørsmål er ein strategi som skal tene dette formålet" (Hoel 2000)

I besvarelsen din skriver du: *Gjennom å bidra i det daglige arbeidet vil jeg hele tiden komme i situasjoner hvor lovverket spiller en sentral rolle. Jeg vil sammen med de andre ansatte i institusjonen hele tiden jobbe for at levevilkårene skal være tilfredsstillende, og å bidra til at brukerne får en så meningsfylt hverdag som mulig* Dette er kjempespennende! Du er opptatt av at på din praksisplass har de mange tvangstiltak ovenfor en bruker. Mitt spørsmål blir i denne sammenheng: Hvilket forhold er det mellom dilemmaet hele tiden jobbe for at levevilkårene skal være så tilfredsstillende som mulig og bruk av tvang og makt?

3) Sosioemosjonell atmosfære

Det er lett å havne i en forsvarsposisjon når man får respons. Det er grenser for hvor mye man kan endre på, og hvor mange innspill man kan forholde seg til som responsmottaker. Men det er også viktig at en respons giver har behov for å føle at han/hun mestrer oppgaven. Dette er ikke en en-veis kommunikasjon, men en dialog mellom to utforskere. Både det å gi- og ta respons er en del av en felles skapt handling. Dialog er å gi- og ta, det handler om at vi sammen skaper mening, og den som får en respons må også ta hensyn til at den som gir responsen faktisk har gjort et stykke arbeid for å hjelpe deg videre med teksten. Det vil alltid være ulikt hva vi assosierer med det vi leser, derfor er det viktig at vi kan snakke om dette.

4) Studenten som subjekt i læringsprosessen

Å stille spørsmål til en tekst, fremfor å gi råd handler også om ansvarliggjøring. Dersom man gir klare råd framfor å stille spørsmål, er det fort gjort å gjøre studenten til et objekt, og den som gir klare råd eller direktiver blir i større grad delaktig i konsekvensene som rådene gir. Dersom du stiller spørsmål er det i større grad mottakeren som må gjøre valgene, og dermed også stå ansvarlig for disse. Lærere står i et asymmetrisk forhold til studentene og skal sikre den totale kvaliteten, og det er selvfølgelig slik at det finnes situasjoner hvor man skal gi klare råd, men det er lurt å tenke over hvor direkte man skal være nettopp med tanke på hvor selvstendig man ønsker at studenten skal være eller bli. Samtidig oppleves det som redelig at man påpeker åpenbare feil (mer om dette under pkt 6).

Du skriver: *På mitt praksissted er det, likhet med de fleste helseforetakene, flere lovverk som regulerer vernepleiernes arbeid. Praksisstedet er en fylkeskommunal institusjon og har helsetjenesteloven, pasientrettighetsloven, sosialhelsetjenesteloven og lov om kommunale helsetjenester i som regulerer arbeidet til vernepleierne på stedet.* Dette må være feil. Fylkeskommunen driver ikke institusjoner for psykisk utviklingshemmede lenge. Som konsekvens av reformen (HVPU-reformen i 1991) er dette nå et kommunalt ansvar. Denne faktafeilen må du rette opp.

5) Hvem eier teksten?

Hoel påpeker at det er en fare ved responsgivning til en tekst under arbeid, at responsgiveren gjennom kommentarene styrer teksten i en annen retning enn det som er intensjonene til oppgaven eller studenten, og dermed opplever studenten at han/hun mister råderetten over teksten. Dette henger sammen med det som står på punktet ovenfor, og man kan unngå å "ta fra råderetten" gjennom å vise i spørsmålsstilling eller forslag til endringer at dette er *forslag* som skriveren selv må ta stilling til, og at det finnes mange måter å angripe et problem på.

Å gi respons "innenfra" eller "utenfra" teksten, kan være en måte å se på hvordan man forholder seg til teksten og den som har skrevet den. Det finnes ulike faser i et skrivearbeid, og dermed vurderes teksten også ut fra ulike forutsetninger. I starten kan det være viktig å vurdere en tekst "innenfra". Det vil si på teksten og skriveres premisser - hva har skriveren tenkt med denne teksten, fremfor hva leseren i første rekke oppfatter. Ofte har vi som lesere et engasjement i forhold til det som blir skrevet, og derfor ønsker vi å påvirke hvilket standpunkt skriveren tar rent faglig. Det er viktig å prøve å sette slike agendaer til side og forsøke å følge skriverens egen logikk, "hva er det skriveren vil kommunisere?", fremfor å vurdere ut fra hva **jeg** skulle ønske at skriveren skal formidle.

6) Spørsmål som problem?

Mange studenter gir tilbakemeldinger på at det kan være vanskelig å forholde seg til åpne spørsmål. Særlig i starten av studiet er man på jakt etter "rett svar", og ønsker klare tilbakemeldinger for å vite om man er "på rett vei". Dette vil alltid være en balansegang. Det er klart at man trenger tilbakemelding fra lærere for å vite om man fyller de akademiske og formelle kravene. Å bli student skal også læres. Og det er ikke alltid man kommer videre om man hele tiden blir møtt med "hva synes du selv, da?". Som på så mange andre områder i livet handler det ikke om enten-eller, men om både-og. Det handler om en utviklingsprosess som Vygotsky har forsøkt å vise teoretisk gjennom sin beskrivelse av *den nærmeste utviklingssonen*. Når vi skal lære noe nytt trenger vi tettere oppfølging og hjelp, enn når vi har fått trening på et område. Hvor tett hjelpen skal være og hvor åpne spørsmålene kan være for at de oppleves som hjelp, må bli et forhandlingsspørsmål mellom den som gir og får respons.

Man bør skille mellom autentiske og pedagogiske spørsmål i responsarbeid, I det første tilfellet spør responsgiveren fordi hun ikke forstår, eller fordi hun er nysgjerrig og vil vite mer. "Her forstår jeg ikke hva du mener!", "Hva mener du egentlig?", "Uttrykk deg klarere!",

"Her skjønner jeg ikke bæra!" er eksempler på kommentarer som tydelig uttrykker at hun ikke forstår. I det andre tilfellet har spørsmåla et pedagogisk formål: De skal være et hjelpemiddel for skriveren til å utvikle teksten. Pedagogiske spørsmål kan sies å være knyttet til bestillingen og kriteriene for oppgaven, mens autentiske spørsmål i større grad er knyttet til leseopplevelsen. Begge formene for spørsmål kan være på sin plass. Det som kan være viktig å tenke på er at spørsmålene og måten de stilles på ikke gir avstand mellom leser og skriver gjennom at man aner at her ligger det skjulte agendaer. Dersom du som responsgiver vil fram til noe spesifikt og at det egentlig ikke finnes valgmuligheter, er det bedre å si det, enn bare å antyde på en måte som skaper mer usikkerhet enn klarhet.

7) Generell tilbakemelding; en fallgrube i responsarbeid

Hoel skriver videre at det er viktig å ta både *psykologiske* og *pedagogiske* hensyn når man gir respons. Å ta psykologisk hensyn henspeiler på at vi alle har behov for anerkjennelse og respekt, og at vår selvfølelse bygges opp gjennom den måten vi opplever at andre ser på oss. På samme måte kan dette knyttes til det pedagogiske arbeidet med å bygge opp motivasjon hos hverandre. Ros og anerkjennelse virker positivt på læring, men den bør være knyttet til konkrete aktiviteter eller prestasjoner: "og aktiviteten bør innehalda ei utfordring for eleven. Den bør dessutan komme frå såkalla signifikante personar for å gjere verknad" (Hoel 2000:121). Dessuten er det jo også slik at vi reagerer forskjellig på både positiv og negativ kritikk, noen trenger mye støtte, andre trenger litt mer motstand for å yte bra. Her må vi prøve oss fram og bli kjent med hverandre, men også være tydelig på hva vi selv ønsker fra andre.

Det er også forskjell på det vi kan kalle "Sosiale responsgivere", som er noen vi stoler på og som vi selv velger ut fordi vi ønsker deres tilbakemelding. Det kan være medstudenter, men også andre lesere i vår omgangskrets. Formelle responsgivere (studenter eller lærere) som har fått en oppgave med å gi respons vil opptre annerledes og responsen vil sannsynligvis også bli mottatt på en annen måte. I hvor stor grad vi opplever medstudenter som formelle responsgivere avhenger gjerne av den statusen responsen har i skolesystemet. Dersom responsen blir en del av arbeidet som **skal gjøres**, legges det større vekt på den enn ellers, og det å få respons fra medstudenter oppleves ikke som mindreverdige i forhold til lærerrespons. Vel og merke dersom studentresponsen hever seg fra et generelt nivå - og klarer å svare på bestillingen.

Avslutning

Vi har forsøkt å lage et kompendium som kan være til hjelp i de mange skriveprosessene du skal i gjennom i løpet av studiet. Vårt utgangspunkt har vært at skriving er 1) et redskap for læring og 2) et middel for dokumentasjon. Flere og flere skoler innfører det å gi responser som en del av den obligatoriske læringsprosessen. Dette er også noe som skal læres. Vi har forsøkt å gi noen tips for hvordan dette kan gjøres. Men uansett hvor mange råd og tips vi har, så er det alltid en jobb som må gjøres. I likhet med det meste av nylæring så kreves det at man legger ned en porsjon energi og tid. For å ha noe å skrive om, må du som oftest ha lest ganske mye, slik er det i alle fall i skolesammenheng. Mange erfarer at det er først i slutten på et arbeid at man virkelig begynner å få tak på temaet man skriver om. For å unngå at den følelsen blir for fremtredende, er det lurt å lese jevnt, men også å starte i god tid med å tilegne seg den kunnskapen man trenger.

Det å skrive på bestilling er ikke alltid lett. Man kan fortape seg i formelle krav både når det gjelder form og innhold. Derfor er det alltid viktig å vende tilbake til *hvorfor* gjør du dette? Det er noen mennesker som skal ha nytte av din hjelp, og de skal du alltid ha i tankene, enten du velger Harvard-systemet som grunnlag for oppgavetekniske retningslinjer eller ikke.

Nyttig litteratur og nettsteder

De fleste høyskoler og universitet har sine nettsteder som kan være til hjelp.

<http://www.hf.uio.no/sitat/>

<http://www.hist.no/bibliotek/studiehjelp.php> (her finner du linker videre til andre nettsteder også)

Husk at når du henviser til nettsteder bør du skrive hvilken dato du hentet ut opplysningen.

Nettsteder kan endre seg.

Dahle, Gro og Wold, Kjersti (2005) *Velkommen til språket. Skriveøvelser for lærere, elever og andre skriveglade* Oslo: Cappelen Akademisk Forlag

Firing, Kristian (2004) *"Prøver å forstå litt mer i stedet for å være så sinna". En kasusstudie om skriving som refleksjonsform ved Luftkrigsskolen.* Skriftserien Bedriftspedagogikk Trondheim: Tapir forlag

Johansen, Anders (2003) *Samtalens tynne tråd. Skriveerfaringer.* Spartacus forlag

Lie, Sissel og Thowsen, Ingfrid (red.) (2000) *Fagskriving som dialog* Oslo: Gyldendal Akademisk

Se ellers på litteraturlista på neste side. Litteraturlistene til de enkelte bøkene som er oppgitt her er også en kilde til flere bøker.

Litteratur

Beck-Karlsen, Jo (2003) *Gode fagtekster. Essayskriving for begynnere* Oslo: Universitetsforlaget

Dallan, Olav (2002) *Metode og oppgaveskriving for studenter* Oslo: Gyldendal Akademiske
Dysthe, Olga; Hertzberg, Frøydis og Hoel, Torlaug Løkesgard (2000) *Skrive for å lære. Skrivning i høyere utdanning* Oslo: Abstract forlag

Hoel, Torlaug Løkesgard (2000) *Skrive og samtale. Responsgrupper som læringsfelleskap* Oslo: Gyldendal Akademisk

Johansen, Oddbjørn (2001) *Praksisveiledning - på veien til en yrkesidentitet. En guide for praksisveiledere og studenter.* Namsos: Høgskolen i Nord-Trøndelag

Olsen, Arnkjell (2005) *Kriteriers betydning når mappe er arbeidsform og vurderingsordning.* Namsos Høgskolen i Nord-Trøndelag Arbeidsnotat nr 197

Lagercrantz, Olof (2000) *Om kunsten å lese og skrive* Bokvennen
Sissel Tveiten (1998) *Veiledning – mer en ord* Fagbokforlaget

<http://pingvin.hib.no/webprosjekter/sokogskriv/norsk/basis/kildekritikk/1-1-1-sjangerdefinisjoner.html>: 12/10-2006) (hentet fra en hjemmeside hos Norges Handels-Høgskole, Universitetet i Bergen og Høgskolen i Bergen)

<http://www.ub.ntnu.no/viko/start.php>.

http://no.wikipedia.org/wiki/Rapport_%28sjanger%29»

Egne notater: